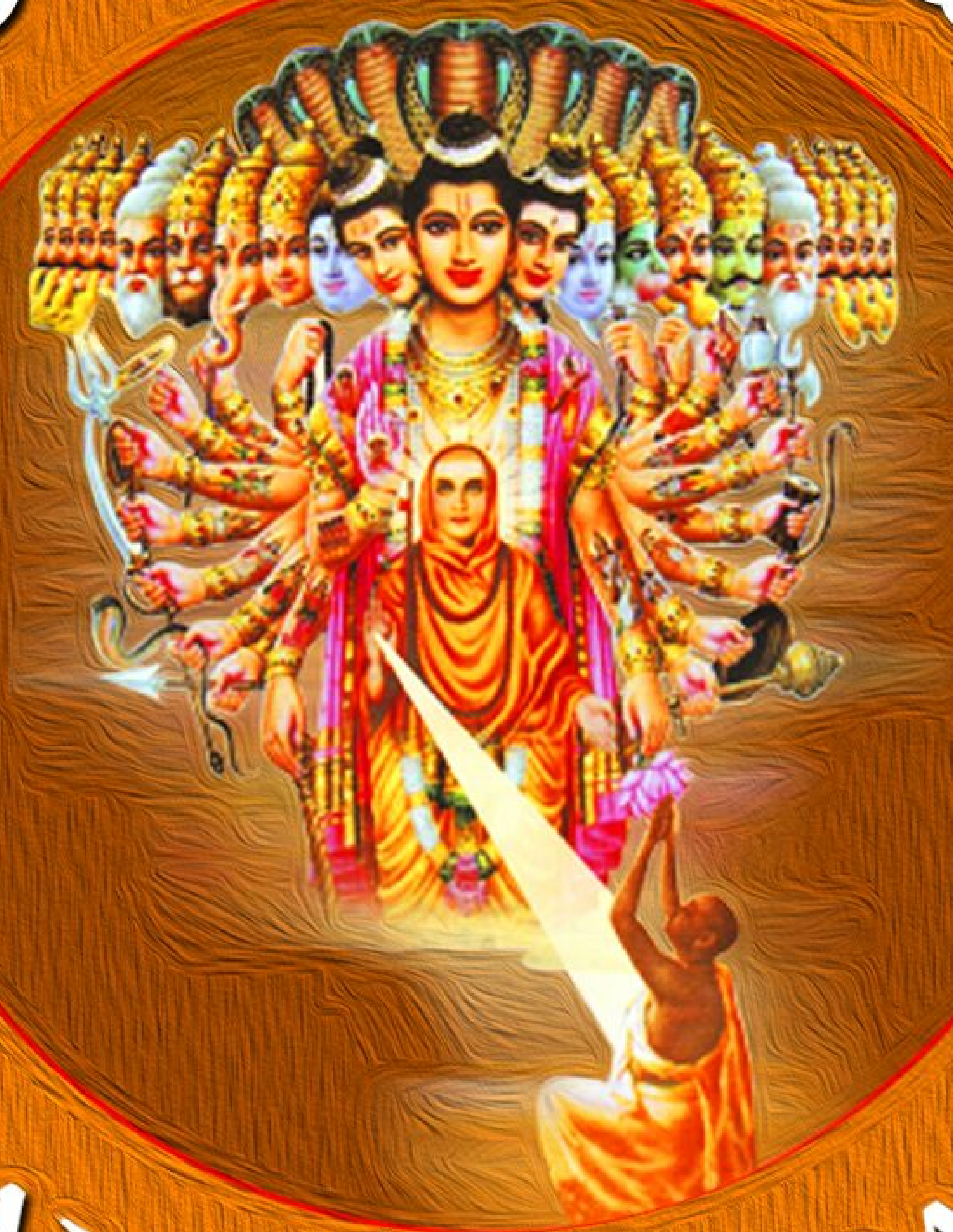
వేదాంత సంగ్రహం

VEDANTA SANGRAHAM

శ్రీరస్తు.

(వేదశాస్త్రాదివ్యవధారణాత్మక)

శ్రీ రాజోపచార పూజాకల్పః

-(ఓం స్వస్తి)-

గమనిక :— ఇందు పూజనీయదేవత పరమేశ్వరి యైనచో కుండలీకృత భాగము లను చేర్చియు పరమేశ్వరుఁడైనచో నాభాగములను వదలియు కల్పముఁ జెప్పవలయును.)

(౧ ఋగ్వేదః)

నిశ్శ్వ సత్వాత్తవ పరమ! (జనని) యస్సచ్చిదానందసింధోః
శ్రీమాన్నిత్యో భ్రమవిరహితోఽపౌరుషేయః పురాణః
ఋగ్భిశ్శంసా ప్రవణ ఋషిసంవేద్య తత్త్వాభిరుద్య
న్నాద్యామ్నాయో భజతి విధివద్బ్రహ్మణా ప్రేరితస్త్వామ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే।) దేవతాసార్వభౌమ (మి।) ఋతంభర ప్రజ్ఞా సముల్లసిత ఋషిమండల శంసిత। (తే।) ఋతానృతాతీతస్వభావ (వే।) ఋగ్వేద ప్రియతమ! (మే!) ఋగ్వేదసేవా మవధారయ—

(౨ యజుర్వేదః)

ఆమ్నాయజ్ఞైర్ ఋషిభిరథయ చ్చోదనాలక్షణత్వా
ద్ధర్మస్సరోఽధ్వర ఇతినుతః ప్రాణ్యనుగ్రాహకస్సన్
వేదస్సోఽయం భజతి పరమో యాజుషస్త్వాం యజుర్భి
ర్యజ్ఞాత్మత్వం తవ విశదయన్ యజ్వనాం కర్మదర్శీ.

హే దేవదేవోత్తమ! (మే) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) యజ్ఞభూమి సముద్ధరణాదృతయజ్ఞపురుషానుజన్మ దీక్షాదీక్షిత(తే!)యజ్వలోకసంగ్రహార్థానుష్ఠీయమాన యజనాది షట్కర్మకలాప!(పే!) యజ్ఞస్వరూప!(పే!) యజుర్వేద ప్రియతమ! (మే) యజుర్వేదసేవా మవధారయ —.

(౩ సామవేదః)

తత్త్రన్మంత్రాత్మక వివిధ సద్దైవతోపాధి నిష్ఠాన్
శస్త్రైః స్తోత్రైః పరిఉగకముఖైస్త్వద్గుణానాజ్యముఖ్యైః
గాయన్నుచ్చైర్భజతి నిగమస్సోఽద్య సామాభిధస్త్వాం
వేదానామస్మ్యహమితిపురా యం హి గీతాస్వవాదీః॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) సర్వజ్ఞ సర్వశక్తే!
సమస్తకల్యాణగుణ మహోదధే! సచ్చిదానంద స్వరూప (పే!) సామవేద ప్రియ
తమ! (మే!) సామవేదసేవా మవధారయ —

(౪ అథర్వ వేదః)

ఆగ్నేయాది ప్రకృతి మహితా నక్షత్రయోగాన్ బహూన్య
స్త్రాంస్త్రాం ధత్తేఽభ్యధిక మనుసంధాన సంహారయుక్తాన్
యేన క్షుద్ర క్షపణ పటవోఽంతర్బహిర్యాగ యోగా
స్సం వేద్యంతే భజతి పరిశిష్టోఽయ మాథర్వణస్త్వామ్.

హే దేవదేవోత్తమ (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) అథర్వాంగిరః ప్రభృతి మహర్షిమండల సమభ్యర్చిత! (తే!) అసిచర్మగదాచక్రశూలాద్యాయుధ సమేత (తే!) అసన్యతేజోభిభవ బ్రాహ్మపాశుపతా ద్యస్త్రరాజ రాజిత (తే!) అథర్వవేద ప్రియతమ (మే!) అథర్వవేదసేవా మవధారయ —

(౩ శి క్షా)

వర్ణాన్మాత్రాః స్వరాన్ యా స్ఫుటయతి బహుధా
వైదికాంస్తాంత్రికాంశ్చ
ప్రోక్తా చారణ్యకేషు ప్రవిలసతిపరా తైత్తిరీయేషు యావై॥
శిక్షాసేయం శ్రుతీనాం పదఘటితి విధాం సంహితా నిర్దిశంతీ
త్వామారాధ్యాఽద్యధన్యా భవితుముపగతా ప్రాతిశాఖ్యైనయుక్తా

హే దేవదేవోత్తమ। (మే।) దేవతాసార్వభౌమ। (మి।) శిష్టజనావనా ధృత శివపరి-చి విష్ణ్వావిస్వరూప (పే।) శిక్షాదివల్లీ త్రితయానువర్ణితాశేష దివ్యానుభావ। (వే।) శిక్షాప్రసుతమ (మే) శిక్షాసేవామవధారయ —

(౬ వ్యా క ర ణం)

యచ్ఛబ్దానుగమాదృతే నభవతి జ్ఞానం కిముప్యన్యతః
కృత్స్నం వ్యాకరణం మహాత్మన ఇతశ్శాబ్దస్యహి బ్రహ్మణః
త్వడ్డక్కా నవపంచవార నినదాత్సమ్యక్సముద్భావితమ్
త్వామేవ ప్రతిపద్యతేఽంగ మధునా పాణిన్యుపజ్ఞం శ్రుతేః॥

హే దేవదేవోత్తమ। (మి।) దేవతాసార్వభౌమ। (మి।) వాచ్యవాచక భేదవర్జిత। (తే।) వ్యాకరణాచార్యవర్ణ్యమాన వైభవ (వే।) వ్యాకృతా వ్యాకృత స్వరూప। (వినీ।) వ్యాకరణ ప్రియతమ (మే।) వ్యాకరణసేవామవధారయ —

(౭ ఛందః)

యత్తద్బ్రహ్మణ భాగవర్ణితమిత శ్శాంఖ్యాయనాద్యైఃపురా
భాగైశ్చ ప్రతిపాదితం కతిపయైః శ్రౌతాది సూత్రాంతరే॥
లోకే పింగళ ముఖ్యలక్షణ పరిజ్ఞైశ్చాపి విస్తారితం
ఛందస్త్వాం పరిసేవతే హ్యభయదం (దాం)
స్వచ్ఛందసంచారిణం(ణీం)॥

హే దేవదేవోత్తమ। (మే।) దేవతాసార్వభౌమ। (మి।) చరాచర జగజ్జీవనాధారభూత (తే।) చతుర్వేద ప్రతిపాద్యస్వరూప(పే।) చకితగోకులాగ్ర జన్మరక్షణపర (రే।) ఛందఃప్రియతమ। (మే।) ఛందస్సేవామధారయ —

(౮ నిరుక్తం)

మంత్రబ్రాహ్మణవర్తినా మితరతః ప్రాసంగికానాం సతామ్
శబ్దానాంచ నిరుక్తి మాకలయతే వ్యుత్పిత్సు లోకోయతః
యాస్కాచార్యముఖై శ్చిరాదధిగతం యన్నామలింగోదయం
త్వాం చా లింగమనామ రూపమభినా త్యజ్ఞం నిరుక్తం శ్రుతేః॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ (మి!) నిగమాంత సంచారిణ(ణీ!) నిత్యానిత్యవస్తువివేకాది సాధనచతుష్టయ సంపత్ప్రదాయక (యిని) నిఖిలశబ్ద నిరుక్త విషయ! నిరుక్తి ప్రియతమ (మే!) నిరుక్తసేవామవధారయ.

(౯ జ్యోతిషం)

శ్రౌతస్మార్త విధిప్రయుక్తమఖిలం సత్కర్మజాతం యతో
నిర్దిష్టేహ్యధికారిణాం సుమనసాం కాలే ప్రవర్తేత యత్
కల్యాణ ప్రచురం సమస్తశుభదం నక్షత్రయోజ్జృంభితమ్
జ్యోతిశ్శాస్త్ర మథోభజత్యతితమాం
త్వాం జ్యోతిషాముద్భవమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) జ్యోతిష్టోమాది క్రతుసమారాధ్య! (ధ్వే!) జ్యోతిర్మండల మధ్యవర్తిన్! (ని!) జ్యోతిషప్రియతమ (మే!) జ్యోతిషసేవామవధారయ —

(౧౦ కల్పః)

తత్తచ్ఛాఖీయధర్మాన్ శ్రుతిసమధిగతాన్ శ్రౌతగృహ్యాదిభేదాన్
శిష్టాచారక్రమేణ స్ఫుటమభి విదధత్కల్ప సామాన్యసంజ్ఞమ్
సూత్రం హ్యాంగైస్త్రిభిస్స్వైః ప్రతిపదగహనై
ఋజ్వల్పైః కర్మముఖ్యైః
కర్మబ్రహ్మాత్మమూర్తిం కలయతి భవతో దేవ !
(భవతీం దేవి!) నైష్కర్మ్యసిద్ధ్యై॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) కర్మబ్రహ్మ మీమాంసకాశ్వలాయన కాత్యాయనాపస్తంబాది మహర్షిమండలసూత్రితానుభావ (వే!) కమనీను నిత్యనైమిత్తిక కామ్యకర్మారాధ్య స్వరూప (పే)! కల్పపిరితమ! (మే!) కల్పసేవా మవధారయ—

(౧౧ పూర్వ మీమాంసా)

న్యాయానాంచ సహస్ర ముత్తమమథో బిభ్రద్యదుజ్జృంభతే
యద్వైద్వాదశ లక్షణాత్మకమిదం జైమిన్యుపజ్ఞం మహత్
యత్ప్రాభాకరభాట్టనామక శుభప్రస్థానయుగ్మాంచితమ్
తత్త్వాం వాక్యవిచార శాస్త్రమధునా పూర్వం భజత్యాదరాత్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతా సార్వభౌమ (మి!) మీనకూర్మాద్యవతార సమాపాదిత జగత్కల్యాణ (జే!) మితహితమేధ్యాశియోగిజనమేయస్వరూప (పే!) మీమాంసాప్రియతమ (మే!) మీమాంసాసేవా మవధారయ—

౧౨ వేదాంతః (ఉత్తరమీమాంసా)

సత్యం జ్ఞానమనంతమాదికపదై స్తైస్తైః స్వరూపార్థకై
ర్భిదాపోహచణై రతన్నిరసనై ర్యాతత్త్వమస్యాదిభిః
ధీరాఽవిందత నేతినేతివిధయా శ్రుత్యంత సీమంతినీ
యాసాక్షాద్భజతే, భవంతమధునా(ధునాంబ। భవతీం)
సర్వాపరోక్షం (క్షాం) శివం (వాం).

హే దేవదేవోత్తమ ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ (మి।) వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థ విజ్ఞజనానుభూయమాన బ్రహ్మాత్మభావః (వే!) వేదోక్త ప్రవృత్తినివృత్తి లక్షణ ధర్మద్వయామూలభూత (తే!) వేదాంతశాస్త్రప్రియతమ (మే!) వేదాంత శాస్త్రనేవామవధారయ —

(౧౩ న్యాయః)

శాస్త్రార్థానిహ ధర్మధర్మిక విమర్శార్థోపపన్నాన్ విదు
ర్యస్మాత్తత్ప్రవణం శ్రుతిప్రథిత సన్మార్గ ప్రతిష్ఠాపకం
శ్రీమన్మౌని కణాద గౌతమ ప్రశస్తాచార్య సంభావితం
శాస్త్రం తద్ధి విమర్శనేన భజతే త్వాంవై విమర్శోదయమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) న్యాయాన్యాయ పథ ప్రవృత్త సజ్జన దుర్జనాదృత రక్షణశిక్షణ (ణే!) న్యాయాన్యాయాతీత స్వభావ (వే) న్యాయశాస్త్ర ప్రియతమ! (మే) న్యాయశాస్త్ర సేవామవధారయ —

(౧౮ ఆయుర్వేదః)

ఆద్యం సాధనమామనంత ఋషయో ధర్మస్య దేహం పురా
ప్రాహు స్తస్య హితాహితం తదుదితం దుఃఖంసుఖం ప్రాణినాం
ఆయు స్తస్య హితాహితం తదను తన్మానంచ యస్మిన్నసా
వాయుర్వేద ఉపా స్త ఆదిపురుషం (జననీం)
తాం వై విరాడాత్మకం (త్రికాం)

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) ఆయుర్వేద సముద్ధరణాద్భుత ధన్వంతర్యవతార (రే!) అఖండయోగైశ్వర్య విరాజమానకాశ్యప పతంజలి ప్రభృతి మహర్షిమండలోద్ధారిత చికిత్సాది వివిధప్రస్థాన (నే!) ఆయురారోగ్యప్రదాయక (యు!) ఆయుర్వేద ప్రియతమ (మే!) ఆయుర్వేద సేవా మనవధారయ.

(౧౫ కావ్యమ్)

వ్యుత్పత్తిః ప్రభుసమ్మితా ద్భవతియా శబ్దప్రధానశ్రుతే,
ర్యాచార్థ ప్రవణాత్పురాణ వచసాదిష్టా సుహృత్సమ్మితాత్
తామేషా సుకుమార కోమలధియో వ్యుత్పాదయంతీపరా,
కావ్యశ్రీర్భజతే రసాత్మకతయా త్వాం వ్యంగ్యమర్యాదయా।

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) కమనీయ కల్యాణ గుణాలంకార (రే!) కామకోటి సౌందర్య సౌకుమార్య సారస్య జలధే! కావ్యప్రియతమ (మే!) కావ్యసేవామవధారయ —

స్త్రీశూద్రౌ ద్విజబంధవోఽనధికృతా. స్వాంగేషు వేదేషుయే
యేఽల్పజ్ఞాశ్చ విశిష్య తాన్ప్రతిసముద్భూతః పురాబ్రహ్మణః
శ్రీమద్వ్యాస పరాశరాదిమునిభిః పశ్చాత్సుసంపాదితః
సోఽయంభో ప్రతిపద్యతే ప్రతిపదం త్వాం చేతిహాసోమహాన్

హే దేవదేవోత్తమ ! (మే!) దేవతాసార భౌమ ! (మి !) ఇతికర్తవ్యతా విమూఢ విబుధప్రతిబోధిత గీతామృత (తే!) ఈశానవిష్ణు కమలాసన సమీడితానుభావ (వే) ఇతిహాసప్రియతమ (మే!) ఇతిహాససేవామవధారయ —.

(౧౭ పు రా ణం)

యత్సర్గాది విశిష్టలక్షణ పురాణానీక నిర్మాణాత
స్సంవ్యాస్యచ్ఛృతి తచ్ఛిరాంసి, హే భవాన్ (భవతీ)
సచ్ఛాస్త్రయోని స్స్వయం
తద్దైవ్యభాగవతాంత ముజ్జ్వలమిదం బ్రాహ్మాదికం విస్తృతమ్
త్వామేవాద్య మహావిభూతిసహితం(తాం)సమ్యగ్ధియాసేవతే॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ (మి!) పునరావృత్తి రహిత శాశ్వతబ్రహ్మలోకావాప్తికర! (రి!) పురాణపురుషోత్తమ! (మే!) పురాణ పురాణోత్కీర్తిత (తే!) పురాణప్రియతమ (మే!) పురాణసేవామవధారయ —

(గాన సంగీతం)

యస్య స్ఫూర్తిలవాయ నాగ మృగ గోబాలా స్తథాయోగిన
స్సర్వే నాదతనో స్తవైవ హృదయే నిత్యం సముత్కంఠితాః
తద్దైవ తుంబురు నారదాది మునిభి స్సాపన్న స్సముద్భావితం
త్వాం సంగీతమథో భజత్యతితమాం సప్తస్వరశ్రీయుతమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ (మి!) స్వరబ్రహ్మ విభూషిత సప్తతంత్రీవిశారద శారదోపాస్య! (స్యే!) సకలగోగోపగోపికా సమ్మోహన సమాదృత వేణుగానలోల (లే!) సమ్మతాధికారి సమర్పిత స్వరార్ణవ దర్శన (నే!) సంగీత ప్రియతమ (మే!) సంగీతసేవా మవధారయ —

(౧౯ నాట్యం)

బృందారణ్య చిదంబరాదిషు లసద్రాసాది గోష్ఠిస్స్వయం
బిభ్రత్త్వం నటరాడ్వపుర్వ్యవహార శీలకం యదర్థం సహా
పూజ్యై శ్రీభరతాదిభిః ప్రవవృతే శాస్త్రంచ యస్మా ఇదం
నాట్యం త్వాభిరుచే ర్జనస్య బహుధాఽప్యేకం తదాసేవతే॥

హే దేవదేవోత్తమ ! (మే) దేవతాసార్వభౌమ (మి!) నటవల్లీలా కైవల్యా
సాదిత జగన్నాటక ! (కే) నరనారీ సమాశ్రియ లాస్యతాండవ నాట్యకలా
ప్రవర్తక! (ర్తికే) నాట్యప్రియతమ ! (మే') నాట్యసేవా మవధారయ —

(౨౦ సువాద్యం)

(౨౦ సువాద్యం)

పరిష్లోద స్తాలవాద్యం తరలగతితయా చోద్ధవఃకాంస్యవాద్యం
వీణావాద్యం సురర్షిఃస్వరకుశలతయా పాండుపుత్రశ్శ్రుతిప్రై
దేవాధ్యక్షోమృదంగం తదను వివిధ వాద్యాంతరాణ్యన్య దేవా
స్తాన్వమానందైక సాంద్రం సుఖయుతమభితో
వాదయంతిష్షగోష్ట్యాం

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ (మి!) స్వానవద్యవిద్యానిరస్త కుహక! (కే) సుకృత దుష్కృతానుగుణ ఫలప్రదాయక! (యిని) సుఖదుఃఖాతీత స్వరూప(పే!) స్వర్గాపవర్గసంధాయక(యిని!) సువాద్య ప్రియతమ (మే!) సువాద్యసేవా మవధారయ —

(౨౧ ఆశుకవితా)

యానామ ప్రీతిభైక కారణ కలా నానావిధైర్వర్ణనై
స్సాలంకారగుణై రసోజ్జ్వల సమస్యాపూరణైశ్శోభితా
వైచిత్ర్యం పరితోగతా శతసహస్రాష్టావధానాదిభిః
సాచేయం సుకవీశ్వరాయ కవితా త్వాం సర్వదా విందతే॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే) దేవతా సార్వభౌమ! (మి!) ఆబ్రహ్మస్తంబ పర్యంత జగదానందదాయక! (యివి!) ఆమోదప్రమోద భరితాంతరంగ!(గే) ఆశుతోషస్వభావ! (వే) ఆశుకవితా ప్రియతమ! (మే!) ఆశుకవితాసేవా మవధారయ.

(౨౨ చూర్ణికా)

ఓతప్రోత సమాస సంధిమధురా వృత్త్యుత్పద ప్రోజ్జ్వలా
సాలంకారగుణా చమత్కృతికరీ విద్వన్మనోరంజనీ
వ్యంగ్యార్థాహిత చూతవద్రసపరీపాకాహ్యనేకార్థదా
శ్రీమద్భాగవతాదిగా భజతిభో ! త్వాం శోభనా చూర్ణికా

హే దేవదేవోత్తమ ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) చూతాంకురసమాస్వాద కషాయిత పుంస్కోకిలకంఠమాధురీమత్తమానస (నే !) చూడామణీకృత చంద్రమశ్చంద్రికాధౌత కకుబంతరాళ (శే!) సురాసురమౌళి పరిచుంబితపాదపీఠ ! (తే!) చూర్ణికా ప్రియతమ ! (మే!) చూర్ణికా సేవామవధారయ —

(అథ పంచాంగం)

శ్రీకల్యాణకరీ తిథి స్తనుభృతా మాయుష్కరో వాసరః
నక్షత్రం ఘనతాపపాపశమనం యోగస్తురోగాపహః
వాంఛా సిద్ధివిధాయకం హి కరణం వర్జ్యం శుభం వర్జితమ్
యస్మాత్త్యాజ్య యుతం భవంతమధునా (విశిష్టమద్యభవతీం)
పంచాంగ మాసేవతే॥

హే దేవదేవోత్తమ ! (మే!) దేవతాసారభౌమ ! (మి!) ప్రకృతిభూత వర్షాయన ఋతు మాస పక్ష తిథివాసర (రే!) పంచతత్త్వాంచిత ప్రపంచమూల కారణభూత(తే!) ప్రమాణ ప్రమేయ ప్రమాతృ స్వరూప (పే!) పంచాంగ ప్రియ తమ ! (మే) పంచాంగసేవా మవధారయ —

(౨౪ వేదగోష్ఠి)

స్వరవర్ణక్రమసంయుతై ర్బహువిధైః స్వప్రాతిశాఖ్యాదితైః
పదపాఠైః ప్రతిసంస్కృతైః క్రమజటాపాఠైర్ఘనాంతైస్తథా
వరణీయై ర్గలితైః క్రమైరిహ చతుర్వేదా స్సమేతా అమీ
వృణతేత్వాం పరితశ్చతుర్ముఖ ముఖాద్యేత్య ప్రపంచోద్గతాః॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) వేదవేద్య దివ్యవేషభాషాభూషణ విరాజమానాప్రాకృతశరీర(రే!) వేదత్రయీ సముపబృంహణాదృత వేదవ్యాసావతార (రే!) విదితవేదితవ్య! (వ్యే!) వేదగోష్ఠీప్రియతమ!(మే!) వేదగోష్ఠీ సేవామవధారయ —

(అథ ఉత్తర నీరాజనం)

దివ్యైర్గోఘృత పూరపూరిత లసత్కర్పూర ఖండోజ్జ్వలై
ర్మాణిక్యాంచిత వర్తికాశ్రిత మహాదీపైర్విచిత్ర ప్రభైః
అంతర్యామి తయా తమశ్చయహరం (రాం)
జ్యోతిర్మయం (యీం) త్వాం పరం (రాం)
సమ్యగ్భాసయతే త్వదీయకృపయా నీరాజనఞ్చోత్తరమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!) ఉత్తమ జ్ఞానవృద్ధ సనకసనందనాద్యుపశ్లోక్య మహాత్మ్య! (త్మ్యే!) ఉపనిషత్ప్రతిపాద్య స్వరూప(పిణీ) ఉత్తరనీరాజన ప్రియతమ! (మే) ఉత్తరనీరాజన ఉపాత్త దురితక్షయకారక! (రికే!) సేవామవధారయ —

ఓం స్వస్తి.